

איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא

סא.

עין משפט
נר מצוה

ד א מ"י פ"ד מהלכות
מלוה הלכה א ב:
ה ב מ"י פ"ד מהל'
שכירות הלכה ב סמג
לאוין קפא טו"ע ח"מ
ס' שלט סעי' ב:

תורה אור השלם

1 לא תשיך לאחיך נשך
בספ נשך אבל נשך כל
דבר אשר ישר:
דברים כג כ
2 לא תעשוק שכיר עני
ואביון מאחריך או מגורך
אשר באריך בשעריך:
דברים כד יד

רבים כספ מנין. שעובר אף בלאו שני של רבית: ס"ל. בלאו נשך כסף. אם אינו ענין לגופו לחייבו על לאו של נשך שהרי כבר נאמר בראש המקרא לא תשיך ונסופו נאמר כל דבר אשר ישר תנהו ענין לרבית כסף והשתא דשמעין מלא תשיך בין כסף ובין אורכא חיתירו תרוייהו נשך כסף ונשך אורכא לחייב את הלוה על לאו של רבית על שניהן א: אין לי. שעובר על שני לאוין בין בכסף ובין באורכא חילוק זה: **רבינא אמר לא נשך בלאו ולא רבית כספ צריכי קרא.** למיגמר במלוה מן הלוה דבגופו כתיבי כדמפרש ואיל: **דקאמר.** נשך קאי בכסף ומרבית באורכא: והא **סנה נאמר נאמר קאמר.** ומגורה שיה נפקא ליה והיכי פליג אמורא אתנא ואמר דמגופיה יליף: **הכי קאמר סנה אינו לא נאמר קרא.** דדרך הנשמה לשניהם אט"פ כן הייתי לומדו בגזירה שיה והשתא גזירה שיה לא צריך להכי: **למה לי לאו צריכי לאו בגול כו'.** ילמדו זה מזה שגבולן סקרו ממון שמסכר את חצירו: **דאפילו בגול אמר רחמנא.** וגור עליו שלא יתנו ואיכא למימר חידוש הוא שחידשה תורה בזו ולא שאסר לחסר את חצירו דדרך אחרת דהא אזהרת ליה לאו משום דמסכר הוא: **מה להניך דלא מדעסיה.** אונאה לא ידעי ביה גול על כרחיה שקל: **תאמר צריכי דמדעסיה.** נתן לו: **שכן אין דרך מקח וממכר.** תאמר באונאה שהיא דרך מקח וממכר ויש בני אדם שצריכין לחפץ וקונין ביותר משווי: **לא נכנסו בגול וסיתי מסנך.** דכי פרכת מה לרבית שכן חידוש תאמר בגול אונאה תוכיח מה לאונאה שכן לא ידע דמחיל תאמר בגול ידע ואיכא למימר דמייאש ומחיל רבית תוכיח וחור הדין הלא הוה שנהן שמסכרו ממון אף אי אציא גול: **לכונן שני שכי.** דלא מטא לידה ולא מחסר ליה:

(א) [פסחדרין מג.].
(ב) [דונמנו שם וצריח
לג.]. (ג) [ע"כ ש"ך ל"ך
ס.]. (ד) [שמה שמה פ"ג,
ה] [וע"כ טוס' יומא נב:
ד"ה שאת, (ו) ז"ל דהא
דקרקע בלתי"מ מהר"ם
ועין רש"ל ועין בספר כ"י,
(ז) ועי' טוס' סוכה ל: ד"ה
וקרקע, (ח) [פסחיה טוס'
בשון וז"ל ולא כתבו שם
מירון ועין רש"ל וכן דקרק
המהרש"א ב"מ]. פסחים
ל: ד"ה אילאי ועין זה
מ"ו ב"מ]. סוטה לג. ד"ה
ועתה ופוסחים ה. ד"ה סה
ושם ז: ד"ה מה עוד שם עט.
מ"ה. ד"ה וחתי עוד שם עט.
ד"ה אמרו ושם קנה: סו"ה
איתא וצ"כ מ"ב: ד"ה
שופק ושם פ"ה. ד"ה ממחיל
ובמקומות ט: ד"ה אין ושם
ח: סו"ה מ"ה ושם ל: ד"ה
מה ושם סב. ד"ה ממחיל
ושם לג: ד"ה ידו ובמקומות
יב. ד"ה מה ושם כו: ד"ה
מלאחך].

הגהות הב"ח

(א) נב' ואכרך לא תתן
במרבית דקאמר:

גליון הש"ס

טוס' ד"ה גזירה וכו'
וא"ת קרא למה לי. עין
נדרים ד' ג ע"א ברין ד"ה
לגדור נדר [וע"כ מ"מ
פ"ד מהל' מלוה וזה ה"א
ד"ה גרסין בפ"ק].

הגהות הגר"א

[א] טוס' ד"ה אס. וי"ל
למדש כו'. יצ"ו ורשב"א
חולק:

אם אינו ענין לנשך כסף שכבר נאמר לא תשיך. פי' אפילו אי לא כתב אלא לא תשיך לאחריך כסף אורכא הוי ידעין נשך בכסף ואורכא ואי כתב לא תשיך לאחריך נשך כסף אורכא הוי ידעין נמי רבית כסף ואורכא בלאו אינו ענין ונשך אורכא חילוק זה: **רבינא אמר לא נשך בלאו ולא רבית כספ צריכי קרא.** למיגמר במלוה מן הלוה דבגופו כתיבי כדמפרש ואיל: **דקאמר.** נשך קאי בכסף ומרבית באורכא: והא **סנה נאמר נאמר קאמר.** ומגורה שיה נפקא ליה והיכי פליג אמורא אתנא ואמר דמגופיה יליף: **הכי קאמר סנה אינו לא נאמר קרא.** דדרך הנשמה לשניהם אט"פ כן הייתי לומדו בגזירה שיה והשתא גזירה שיה לא צריך להכי: **למה לי לאו צריכי לאו בגול כו'.** ילמדו זה מזה שגבולן סקרו ממון שמסכר את חצירו: **דאפילו בגול אמר רחמנא.** וגור עליו שלא יתנו ואיכא למימר חידוש הוא שחידשה תורה בזו ולא שאסר לחסר את חצירו דדרך אחרת דהא אזהרת ליה לאו משום דמסכר הוא: **מה להניך דלא מדעסיה.** אונאה לא ידעי ביה גול על כרחיה שקל: **תאמר צריכי דמדעסיה.** נתן לו: **שכן אין דרך מקח וממכר.** תאמר באונאה שהיא דרך מקח וממכר ויש בני אדם שצריכין לחפץ וקונין ביותר משווי: **לא נכנסו בגול וסיתי מסנך.** דכי פרכת מה לרבית שכן חידוש תאמר בגול אונאה תוכיח מה לאונאה שכן לא ידע דמחיל תאמר בגול ידע ואיכא למימר דמייאש ומחיל רבית תוכיח וחור הדין הלא הוה שנהן שמסכרו ממון אף אי אציא גול: **לכונן שני שכי.** דלא מטא לידה ולא מחסר ליה:

אם אינו ענין לנשך כסף שהרי כבר נאמר לא תשיך לאחריך תנהו ענין לרבית כסף אין לי אלא בלאו במלוה מנין נאמר נשך בלאו ונאמר נשך במלוה מה נשך האמור בלאו לא חלקת בו בין בכסף בין באורכא בין בנשך בין ברבית אף נשך האמור במלוה לא תחלוק בו בין בכסף בין באורכא בין בנשך בין ברבית מנין לרבית כל דבר ת"ל ינשך כל דבר אשר ישר רבינא אמר לא נשך באורכא ולא רבית בכסף צריכי קרא דאי כתיב את כספך לא תתן לו בנשך ואכלך (ב) במרבית דקאמר השתא דכתיב את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך קרי ביה הכי את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית ובנשך ובמרבית לא תתן אכלך (ב) והא תנא נאמר נאמר קאמר הכי קאמר אילו לא נאמר קרא הייתי אומר גזירה שיה עכשיו שנאמר קרא ג"ש לא צריך אלא גזירה שיה למה לי לנשך כל דבר אשר ישר דלא כתב במלוה אמר רבא למה לי דכתב רחמנא לאו ברבית לאו בגול לאו באונאה צריכי דאי כתב רחמנא לאו ברבית משום דחידוש הוא דאפילו בלאו אסרה רחמנא ואי כתב רחמנא לאו בגול משום דבעל כרחיה אבל אונאה אימא לא ואי כתב רחמנא לאו באונאה משום דלא ידע דמחיל חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי הי תיתי לא לכתוב רחמנא לאו ברבית ותיתי מהניך מה להניך לא לכתוב מדעת תאמר ברבית מדועתיה לא לכתוב רחמנא לאו באונאה ותיתי מהניך מה להניך שכן אין דרך מקח וממכר בכך אלא לא לכתוב רחמנא לאו בגול ותיתי מהניך דמאי פרכת מה לרבית שכן חידוש אונאה תוכיח מה לאונאה שכן לא ידע דמחיל רבית תוכיח וחור הדין הלא הוה שנהן שמסכרו ממון אף אי אציא גול: **לכונן שני שכי. דלא מטא לידה ולא מחסר ליה:**

ובעניינא

קרי ביה כספך לא תתן בנשך ובמרבית. וה"נ כפ"ק דע"ז (דף כ. ושם ד"ה אחד) ופרק כל שעה (פסחים דף כא: ושם ד"ה לכתב) ופרק כל הבשר (חולין דף קד: ושם ד"ה או) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי ודריש לגר תתננה ומכור תתננה ומכור לנכרי ואפילו מאן דפליג היינו משום דכתיב או לחלק וא"ת בפ"ק דקדושין (דף לג: ושם) לא צעו רבנן למדרש כר' יוסי הגלילי מפני שביה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן וי"ל משום דלאין מפני מיושז איהדרת ולא תקום אפי' זקן והא דאמר התם ורבנן אי כתיב מפני שביה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן דקאמר התם היינו משום

דלא על כרחך אמרת הכי והא דאמר בפרק הוצילו לו (יומא דף נב. ושם ד"ה שאת) ה' מקראות אין להם הכרע שאת ארור ממר משוקדים וקס ולא אמר דקאי אלעיל ואלרע היינו משום דהכא כיון דקאי על כרחך נשך כספך אמרת ה"ה ארצית וכיון דקאי רבית אאורכא כמו כן נשך קאי אאורכא וכן תתננה כן אכל הך חמש דלמא לא קיימי אלא אלעיל לגד או אלרע וא"ת התניא פרק שני דזבחים (דף נד.) ולקח הכהן מן הדם באצבעו ונתן קבל או זרק בשמאל פסול ור"ש סבר קבל בשמאל כשר ואמר אצי' טעם דר"ש דקבר דקרא דאצבעו דמשמע ימין לא קאי אלא אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו ולתנא קמא קאי אחריויהו והשתא מאי שגא מהניך ה' דאין להם הכרע וי"ל דהתם פשטיה דקרא משמע דקאי אולקח מ"מ סבר תנא קמא דקאי נמי אונתן דכתיב קרא אחריונה ולקח מדם הפר ונתן על קרנות המזבח באצבעו דהתם קאי באצבע אנתניה וילמד סתום מן המפורש והיינו נמי טעמא דר"ש:

גזירה שיה לא צריך. וא"ת קרא למה לי וי"ל דאין שום אריכות לשון בפסוק אלא שסמך נשך ומרבית זה לזה: **אמרי הכי נמי.** וא"ת והא אין מזהירין מן הדין וי"ל דגול לאו היתק לעשה הוא כדאמרין פרק שילוח הקן (חולין קמא.) ומטעם דאין מזהירין מן הדין הוה מצי למימר לעיל דלא ילפי מהדדי אלא דעדיפא קאמר דאפילו מדינא לא חתי: **א"ל** דאז דנו"א ח"י אבובש שבר שביד. וא"ת ולוקמיה בגול גופיה ובגול עבדים דלא חתי מרבית ואונאה דאין אונאה לעבדים דקאמר לעיל (דף נז.) דהא קרן אינה נגזלת אינו מן המקרא אלא משום דאי אפשר לזוה ממקומה אבל עבדי דניידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגולא:

לעבור ע"י בשני לאוין. וא"ת ולוקמיה בגול גופיה ולעבור עליו בשני לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגול משום דניתק לעשה אבל כי מוקמין אכובש שבר שכי בלאו אינו ענין לקי שפיר וא"ת לקמן בהמקביל (דף קא:) אמרין דגול הכעני מותר ודריש רעך ולא כעני וצריכי דאי כתב גול דלא טרח פירוש דשמא נפלו צירופה או מציאה או מתנה אבל שבר שכי דטרח כעני נמי אסור והשתא הא מוקמין הכא האי לא תעשוק את רעך ולא תגזול כולה קרא בעשוק שבר שכי וי"ל דדריש מדקמין רעך ללא תגזול ואפקה בשלשן גזילה למימר דגול הכעני שרי וא"ת והיכי ס"ד למימר דגול הכעני אסור דאצטרך קרא למעוטי הלא בישראל גופיה לא ידענא גול אלא מרבית ואונאה ורבית שרי בכעני דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי דכתיב עמיתך ודרשין לעיל (דף נט.) עם שאתך בתורה [ובמקומות] וי"ל דהוה אסרין גול הכעני מואכלת את כל העמים דדרשין מהתם בהגזול בתרא (צ"ח דף קב:) שגול הכעני אסור דדוקא בזמן שהם מפורשים צידך שרי קרא:

שחולה